

az eredmény minden esetben teljesen újszerű képhatás.

A többi kiállított darab közül leg-szebbek Baja Benedeknek tervei egy magyar romantikus színház számára. Fantasztikus színeikkel és gyönyörű fényhatásaikkal megkapóak a *János vitéz*hez készített vázlatai. — Bortnyik Sándornak érdekes, de túlzott furcaságú tervei is itt vannak, melyeket a *Zöld számár* színház számára készített.

E kiállítás legmodernebb színpadtervezője és reformátora a Párisban élő magyar festő, Medgyes László. Egy új színpadtípust mutat itt be fotografiákban, mely szkematikus építészeti elemekből (oszlop, lépcső stb.) tevődnek össze, s az elemek különböző kombinációja által az elrendezés, a színpadi kép végtelesen sokféleségének adna lehetőséget.

A színpadi dekorációs törekvések anyagát ezzel ki is meritettük. Ha még Faragó Géának és Bánffy Miklós grófnak kosztümterveit megemlíjtük, akkor a kiállításból úgyszólván minden szóra érdemest felsoroltunk.

A magyar színpadfejlődés történeti bemutatásának és a jövő formáit is befolyásoló kiállításnak még csak ezután a félénk és kezdetleges gyűjtemény után kellene létrejönnie.

Galamb Sándor.

Magyarok Párizsban. Talán valóban úgy van: a keleti puszták gyermekeinek kalandos ösztöne van a magyar vérében; valami érzékies erejű, nyugtalanító vágyakozás, mely mágneses erővel taszítja Nyugatra új, ismeretlen élményeket ígérő kultúrája, csodálatos gazdagságokat rejtő városai felé. Egyéb, gazdasági erőkon kívül talán ez is vezethette mai történelmi helyére, honnan nem egyszer messze portyázásokra küldte kémlelő csapatait, majd később, békésebb életviszonyok között, betűvető embereit. Keleti, északi és déli szomszédainál hamarabb indulnak el deákjai Nyugatra országútján a „szent tudomány” békés zsákmányolására, s a nagy egyetemek azokénál előbb, már az első magyar századokban megtanulják a hungarus nevet. Ez a misztikus sejtelmekkel és intellektuális nyugtalansággal teli vágyakozás-erjesztő kovásza marad művelődésé-

nek, s minden időben számos fiát viszi külföldre tapasztalatot gyűjteni és világot látni.

Franciaország jókor belekerül külföldi érdeklődésünkbe. A betelepített francia szerzetesek s az uralkodók házassági viszonyai is nagy mértékben elősegítették ezt, s volt idő, midőn diákjaink az olasz, német és holland egyetemekről is mind a francia kultúra s a párizsi univerzitás felé tódultak. Később az erdélyi fejedelemség politikai kapcsolatai révén még közelebb került hozzánk, a XVIII. századvégi irodalmi és nemzeti megújulásunk óta pedig az az ország lett művelődésünk számára, hová más országnál szívesebben és gyakrabban járt legkülönbjeink vágya. A francia forradalomtól kezdve a hármás forradalmi jelszó szuggesztívója s a szabadság honának illúziója is erősebben hatott, s a múlt század első felének nemzedéke már a többi nemzetnél elhatározóbban érezte ennek vonzását.

Úgy hisszük, nem volt haszontalan emlékezetünkbe idézni e tényeket, s gyökereire visszautalni annak a francia-rajongásnak, melyet a századvég intellektueljeitől drága és halálos örökségbe kapott az Ady—Babits—Szabó Dezső generáció, s tőle, mindent felülmúló élménnyé magasztalva, Párizs-ímádsáássá szűkítve, a mai nemzedék.

Mert a könyv, színház és könnyű zene nemcsak a fővárosi, de a vidéki, vérben tisztább, ellenállóbbnak tartott magyarság lelkébe is belegyökerezettette a misztikus legendát, mely mámoros élmények romantikus színeivel festette elé a Szajna-parti város csodálatosan megnőtt alakját. Különösen a béke utolsó éveiben volt kóros a jelen-ség, de most is megvan; ifjak és öregebbek, nemesebb gondolkodású polgár-, iparos- és munkásaladok gyermekei is azzal a beteges rajongással szövik álmaikat Párizsról, mely az érzékeiken keresztül minden szépet belelát a tündérváros képebe, előre elítélve és elátkozva az itthoni elmaradottságot. Aki a Gare de l'Est-re érkezés előtti órákban végig beszélget a gyorsvonat magyar utasaival, megdöbbenve tapasztalja, hogy a fővárosi nemzetközi, jöltájékozott és biztos címre

utasított elemet kivéve — a francia viszonyokról, az ország székvárosáról, hol hosszabb vagy rövidebb időre letelepedni szándékoznak, semmi reális tapasztalattal nem rendelkeznek. Furesa a szó, de mégis kifejező: a magyar balekja, az álmainak. Mikor órákon át való készülődés után, az ismeretlennel való találkozás kíváncsiságával és könnyű borzongásával a vonat ablakából megpillantja Párizst, még mindig nem lát és nem sejt benne egyebet, mint az „óriás Dalolót“, a mámor, a könnyű munka, könnyű élet, a korlátlan munkalehetőség és szabadság hazáját, az „embersűrűs gígaszi vadont“, mely szívére öleli s virággal várja.

Ha gazdag és szórakozni akar, könnyű a dolga: pénzen meg lehet vásárolni és meg lehet tartani ezt az illúziót. De Csonkaország vándorai közt kevés az „úri álmodó.“ Legtöbbje munkát keres és megélhetést. Az otthoni súlyosabb gazdasági viszonyokból menekülő emberek, a lefokozott vagy megszüntetett üzemek elbocsátott alkalmazottai az utolsó évek alatt ezrével érkeztek ide s ma már ezek teszik a túlnyomó részt Párizsban, kisebb számmal Franciaország néhány vidéki ipar- és bányatelepén elhelyezkedett magyarok többségét. Magyar hivatalos statisztika nem tartja számon őket, de a közlemletésből és hozzáértő becslésekből megállapítható, hogy a Franciaországban, s kilenczedezredszig Párizsban letelepedett százezer nyi magyarságnak mintegy háromnegyede testi munkás, aki gyárakban, ipari és kereskedelmi üzemekben keresi kenyerét. Mintegy további tíz százaléka, melyet az intellektuális munkások, művészek, artisták csoportja tesz ki, szintén itteni munkájával biztosítja megélhetését s hosszabb kinttartózkodása állandóbb letelepedésnek tekinthető.

E hatalmas tömegű magyarság komolyabb és komorabb problémákkal teljes világba zökken a romantikus illúziók álom-hintájából. Sokszor keserves csalódások árán kell „felfedeznie“ a reális életet. Legtöbbször hiányos vagy teljesen hiányzó nyelvtudása, általános tájékozatlansága, a pénzéhez szabott lakás megszerzése, mindez sokszor komoly erőfeszítések elé állítja, s

hamar csüggedéssé betegíti a „majd csak lesz valahogy“ könnyelmű önáltatásból táplálkozó bizakodást. De a keservebb probléma a munkaszerzés. Igaz, hogy a háborúban elvesztett 1,600.000 férfi helyére befogadják elég könnyen a beözönlő idegen pótanyagot, de a volt ellenséges államok embereit nem mindenütt látják szívesen. Magyar szerv, mely tanácsal elláthatná őket, munkaközvetítéssel álláshoz segíthetné, s érdekeik védelméről gondoskodnék, ma sincs Franciaországban. Sőt kölcsönös munkásvédelmi szerződéseink is hiányzanak, s így a magyar munkás, ki a nem várt nélkülözésnek és éhségnek kiszolgáltatva sürgős munkát keres, teljesen ki van szolgáltatva a munkaadó egyéni hajlandóságának. Ugyanez a helyzete bal esetet vagy más szerencsétlenség esetén. A kilenczórás általános munkaidőt és szigorú munkateljesítményt is nehéz némelyeknek megszokni. A megélhetésnek itt is köves az útja s idegenben az otthoniaktól elhagyva nehéz támogatást találni.

A fizikai élet kérdésén kívül van itt még egy másik, nagyon jelentős, az otthoni magyarság s a nemzeti érdek szempontjából is rendkívül fontos probléma: a csonkaországból és a leszakított területekről kivándorolt magyarság szellemi és erkölcsi életének kérdése.

Aki kemény munkájából él, annak se kedve, se pénze, se ideje a mámor mindent kitöltő narkotikumára. Érzi a szellemi élet normalis szükségleteit: társaságot keres, hasonló gondolkodású, érzés- és élményvilágú embereket, kikhez szorosabban fűzi a közös lelki örökség, s a nyelvi megértés. Határozott életfelfogása, változhatatlan politikai alapmeggyőződése nagyon kevés embernek van, a forradalmak bomlasztó ideológiája soknak ösztöneiben gyökerező nemzeti érzését is meggyengítette. Az új környezet szédítő arányai, eddig nem látott csodái könnyen az otthoni állapotok lenezésére hangolják, s az új dolgokkal való megismerkedés túláradó büszkeségében szívesen túlozza „elmaradottságunkat“, magának tetszelgő, jóleső göggel állapítva meg „saját felülemelkedését.“

A szinte korlátlan sajtószabadság jól leplezett üzleti célokat szolgáló

organumai is könnyen megtévesztik az idegen tapasztalatlanabb szemét, s mert talán sohase ismertették meg vele otthon sajátos világunk külön törvényeit (melyek immanensek, mint minden égi test külön nehézségi ereje), rögtön könnyű összehasonlításra kész, s nem habozik még súlyosabb szóval kimondani az előző nemzedékek által is beleágyazott érzelmi ítéletet a „nap-talan Kelet elátkozott helyéről.“

Ilyen, e generációban szinte természetesen következmények gyanánt fölbukkanó hajlandóságok között nagy szükség volna rá, hogy kétségei, megdöbbenései, nem rossz szándékú első tagadásai és nem nagy bűnű kezdő tántorodásai között fölkarolja valaki, akinek szemében drága az otthoni rög, a „magyar ugar.“ Ilyen szervezet nincsen, ember is alig. A párizsi hetvenezer magyarnak se papja, se vezetője, se újságja, mely erről beszélne. Majd száz gyereket, nem sokára többet, senki se tanítja meg erre. Pedig mindeniknek lelkében, jött légyen akárhonnán, van még egy kis zug a régi, elfeledett, talán megtagadott istenekkel; valami fájó nosztalgia hazafelé húzza, nemcsak földrajzilag, de szellemileg is: a régi közösséghez. De ez az érzés gondozatlanul és ápolatlanul sorvad el, s az indulat, melyet talajából az ellenséges érzületű propaganda kitenyész, még emléket is elnyomni igyekszik.

A magyar kommunista menekültek pártszervezete s a kiadásában megjelenő *Párizsi Magyar Munkás* előtt épp úgy, mint az októberi emigráció szervezetei s pártlapja, a külföldi közvélemény „tájékoztató-sára“ alapított magyar-francia nyelvű *Közársaság* szemében, alapjában véve egyformán idegen a nemzeti gondolat. Csak árnyalati különbségek vannak. Az kérkedő gyűlölettel megtagadja s otthon elképzelhetetlen durvasággal szidalmazza. Ez, ugyanakkor, midőn a francia közvéleményben némi elvenséggel élő Rákóczi—Kossuth-hagyomány emlékeibe igyekszik belekapcsolni politikai törekvéseit, egyúttal elismeri mai határaink változhatatlanságát s az utódállamokkal való politikai egyetértését. Irányításukban, az utóbbi „lapvezérét“ kivéve,

keveretlen magyar vérű embert alig találni, s a jól ismert hazai nemzetközi elem részéről érthető, ha gyűlölködve nézi az otthon, s a megszállott területek mérsékeltbb magyarjai között újjászületésünkért dolgozó nemzeti törekvéseket, mindazt a küzdelmet, melyet jobbaink a nemzeti és speciálisan magyar energiák felszabadításáért s a békés fejlődés biztosításáért vívnak.

A párizsi magyarak gazdasági és szellemi életének e nyugtalanító problémái mellett vannak súlyos erkölcsi kérdései is. Itt azt mondják rólunk: a magyar könnyen asszimilálódik. A főváros idegenekkel zsúfolt boulevardjai nem mutatják a francia faj egészséges és nemes sajátságait. Ezer súlyos gondunk között is fájó lehet látni a veszélyt, mely a magyar *vér* egészségét is fenyegeti ottan, mert senki sem félti, nem óvja a bajtól!

A magyarság külföldet járó fiaiban mindig mélyen gyökerezett a nemzeti érzés. Ezek közül kerültek ki legbuzgóbb fiai, művelődésének és szellemének ébresztői. Franciaország jobbjai a nemzeti individualizmus újra hódító gondolatában keresnek erősödést. De a párizsi magyar szellemi életet, úgy tetszik, a párt-és osztálypolitika foglalja le, és a szemita annyisz dagasztja. Lesz-e igaz fiaiban annyi hűség, hogy nevetve a „fegyveres légiók“ gonosz ostobaságán, sorsukat követve szent alázatossággal gondoljanak nemzetükre, s örökébe helyezve a régi tradíciót, azzal a forró vágyakozással térjenek majd vissza, mellyel eleik igyekeztek századokon át „édes hazájuk megsegéllésére...?“ M. L.

Egy svéd irodalomtörténetíró Jókai Mórról. Dr. R. G:son Berg író egyetemi magántanár előadása a stockholmi Svéd-Magyar Társaság Jókai-emlékünnepén (márc. 31-én).

Ruben G:son Berg (sz. 1876-ban) egyike Svédország legkiválóbb irodalomtörténetíróinak Szerkesztője és alapítója a Språk och Stil svéd nyelvészeti és stilsztikai tudományos folyóiratnak, melyben számos igen értékes irodalomtörténeti dolgozata jelent meg. Berg tizennégy éven át volt a stockholmi Főiskolán az újsvéd irodalomtörténet magántanára és előadásai mindig a leglátogatottabbak voltak. Mindenestire sajnálatos, hogy a csonka stockholmi Főiskola nem állítható fel számára egy rendes tanszék a svéd stilsztikából. Jelenleg a svéd nagy lexikon-